

59 ממתינים, וכך היה לו לומר 'פמה דברים אמורים שממתינים, רק
60 באופן שהיה זכחו וזכות באותה שעה, אבל אם אין זכחו וזכות
61 באותה שעה, לא ממתינים'. מתרצת הגמרא: הכי נמי קאמר – זו
62 אכן כוונת התנא, פמה דברים אמורים שממתינים כשחטא קודם
63 גמר דין, וזו באופן שהיה זכחו וזכות באותה שעה, אבל אם אין
64 זכחו וזכות באותה שעה, נעשה כמי שחטא באותה שעה ואחר גמר
65 דין, ואין נזקקין לו.

משנה

66 אגב שנינו (ו) דין יוצא ליהרג, מבארת המשנה עוד מדיני יוצא
67 ליהרג: האשה המעוברת שיצאה ליהרג, אין ממתינין לה מלהורגה
68 עד שתלד, אלא הורגים אותה עם הולד, שכן הם גוף אחד ונידונים
69 יחד, וכשנגמר דינה ליהרג נמצא שגם דינו נגמר ליהרג. אך האשה
70 שישבה על המשבר – מקום שמכינים לאשה ללדת עליו, אם ישבה
71 עליו קודם שנגמר דינה למיתה, ממתינין לה מלהורגה אחר גמר דין
72 עד שתלד, שכיין שבאופן זה נעקר הולד ונע ממקומו, הרי הוא גוף
73 נפרד, ונמצא שלא נגמר דינו עמו. מוסיפה המשנה דין אחר: האשה
74 שנהרקה על פי בית דין, נהנין בשערה כמבואר הטעם בגמרא, אך
75 בהמה שנהרקה על פי בית דין, כגון שור הנסקל, אסורה בהנאה
76 כמבואר הטעם בפסחים (כב).

גמרא

77 שנינו ברישא של המשנה שאין ממתינים לאשה מלהורגה עד
78 שתלד. שואלת הגמרא: פשיטא, ולא נצרכה המשנה לשנות זאת,
79 שכן העובר גופה היא – חלק מגוף אימו. ומשיבה: איצטריך –
80 נצרכה המשנה להשמיענו זאת שכן סלקא דעתך אמינא – היה
81 עולה בדעתך לומר הואיל וזכתיב לגבי מי שהבה אשה הרה והפילה
82 ולדותיה (שמות כא כב) 'ענוש יענש באשר ישית עליו בעל האשה',
83 אם כן נמצא שהולד ממונא דבעל הוא ולכך מקבל הוא את דמי
84 הולדות, ולא ליפסדיה מיניה – ואין לנו להפסיד את הולד מהבעל,
85 אלא ממתינים מלהורגה עד שתלד, קא משמע לן – משמיענו התנא
86 שמכל מקום הם נחשבים כגוף אחד ונדהגים יחד. שואלת הגמרא:
87 ואימא הכי נמי – שמה יש לנו לומר שאכן זהו הדין, שואלת הגמרא:
88 לא להפסיד את הבעל, ומנין לתנא לומר כך. ומשיבה: אמר רבי
89 אבהו אמר רבי יוחנן, אמר קרא – נאמר בפסוק לגבי הנואף את
90 אשת חבירו (דברים כב כב) 'ומתו גם שניהם', שתיבת 'שניהם'
91 מיותרת, שהיא מתיבת 'ומתו' מובן שהורגים את שניהם (הנואף
92 והנואפת), אלא תיבה זו באה לרבות את הוולד שנהרג עמה אם
93 היתה מעוברת. ומכאן למד התנא את דינו. שואלת הגמרא: והרי
94 היא תיבת 'שניהם' מיבעי ליה – נצרכת ללמד לנו את דינו של רבי
95 יאשיהו, ששנינו, אין הורגים את הנואף והנואפת עד שיהיו שניהן
96 שוין לעונשים, דהיינו שיהיו שניהם גדולים בני עונשים, אך אם היה
97 אחד מהם קטן, אף השני אינו נהרג, דכרי רבי יאשיהו. ודין זה נלמד
98 מתיבת 'שניהם', שמקשה אותם זה לזה. משיבה הגמרא: אכן
99 'שניהם' נצרך לדין זה, וכי קאמרת – מה שאמרנו שלומדים מפסוק
100 זה שהורגים אף את הולד, היינו מתיבת 'גם שניהם', שתיבת 'גם'
101 מיותרת.

102 שנינו במשנה: ישבה על המשבר וכו' קודם גמר דין, ממתינים לה
103 עד שתלד. מבררת הגמרא: מאי מעמא שממתינים. ומשיבה: כיון
104 דעקר הולד ממקומו לצאת, גופא אחרניא – גוף אחר הוא,
105 וכשנגמר דינה לא נגמר דינו עמו.
106 הגמרא חזרה לבאר דיני מעוברת היוצאת ליהרג: אמר רבי יהודה
107 אמר שמואל, האשה המעוברת היוצאה ליהרג, מפין אותה בנגד
108 בית הדין – הרחם שלה לפני שהורגים אותה, כדי שימות הוולד
109 תחילה, כדי שלא תבא לידי ניוול – שאם יתא הולד חי, יצא אחר
110 מיתת אימו, ותהא אימו שופעת דם, ותתנוול בפני הכל.
111 מקשה הגמרא: למימרא – האם יש לומר שסבר שמואל באשה
112 מעוברת שנהרגה דהיא (והאם) קרמה ומתה פרישא לפני הולד,
113

1 שואלת הגמרא: מכלל – מתוך דברי רבי שמעון בן אלעזר משמע,
2 דתנא קמא החולק עליו סבר שהיוצא ליהרג ניתן לתורת עמידת
3 בית דין, ומותר להחזירו, והיאך זה יתכן, הרי זה עיניו הדין. ועל כך
4 תירצו רב יוסף ורבה: אמר רב יוסף, בזה לא נחלק, ולדעת כולם
5 אין משהים את הריגתו להחזירו לדין על נקיו, אלא באם מלוה על
6 פה גובה (ונגבה) מן הירושין קמיפליגי – נחלקו, תנא קמא סבר,
7 מלוה על פה גובה מן הירושין, ומה שאמר שחייב בנזקין (שהוא חוב
8 כמלוה על פה), כוונתו שהירושין חייבים לעמוד בדין ולשלם, ורבי
9 שמעון בן אלעזר סבר, מלוה על פה אינו גובה מן הירושין, וכיון
10 שהורגים אותו מיד, אין גובים את תשלומי הנזק.

11 רבה מיישב באופן אחר: רבה אמר, דכולי עלמא – גם תנא קמא וגם
12 רבי שמעון בן אלעזר סוברים שמלוה על פה אינו גובה מן הירושין,
13 והכא בדין מלוה התובת בתובה בשטר קמיפליגי –
14 נחלקו האם חוב שאדם מתחייב לחבירו בעל כרחו מכח ציווי התורה
15 נחשב כמלוה על פה או ככתוב בשטר, תנא קמא סבר שמלוה
16 הכתובה בתורה, כגון מזיק, כבתובה בשטר דמיא, וגובה מהירושין
17 כדין מלוה בשטר, ורבי שמעון בן אלעזר סבר שלא כבתובה
18 בשטר דמיא, ואינו גובה מהירושין.
19 לעיל (ו) ביאר רבה ובלשון הראשון, שמי שהזיק יוצא ליהרג, תנא
20 קמא פוטר את יורשיו משלם משום שחוב ההזיק הוא כמלוה על
21 פה, אף שהוא כתוב בתורה. הגמרא מקשה על כך מברייתא: מיתיבי,
22 החופר בוד ברשות הרבים, ונפל עליו (על החופר) שור והרגו,
23 פטור בעל השור מלשלם כופר, ולא עוד, אלא שאם מת השור,
24 יורשי בעל הבור חייבין לשלם את דמי השור לבעליו, דהיינו
25 שסוברת הברייתא שמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, ולא כמו
26 שביאר רבה (ו): שסתם משנתנו סוברת שזה כמלוה על פה. מתרצת
27 הגמרא: אמר רבי אילא אמר רב, אכן כשמת המזיק אין יורשיו
28 חייבים, ומה שמחייבת אותם הברייתא, מדובר בשעמך המזיק בדין
29 לפני שמת, ונתחייב, שבוה נכסיו משתעבדים לניזק כדין מלוה
30 בשטר, והירושין משלמים מהם. מקשה הגמרא: והא 'הרגו' קתני –
31 והרי שנינו שנפל עליו השור והרגו מיד, והיאך יתכן שעמד בדין
32 קודם שמת. ומתרצת: אמר רב אדא בר אבהו, אין הכוונה שהרגו
33 מיד, אלא מדובר בשעשאו השור טריפה, ומת אחר כך מפצעיו,
34 ובינתיים עמד בדין.

35 מקשה הגמרא: והאמר רב נתן, תני תנא – שנה החכם ששמו חגא
36 בברייתא זו, שמדובר שמת וקברו – הפיל השור בנפלתו אדמה על
37 בעל הבור, ונקבר בה בעל הבור, ואין מדובר שעשאו טריפה.
38 ומתרצת: והילכתא – להלכה, הברייתא דיברה באופן דייקני
39 אפוקא דכריא – שישבו דיינים על פתח הבור, ומיד כשנפל השור
40 חייבו את בעל הבור. אך כשלא עמד בדין קודם שמת, פטורים
41 הירושין.

42 אגב שהוכר לעיל עיניו הדין, מבארת הגמרא עוד עניני עיניו הדין:
43 תנו רבנן, היוצא ליהרג, שהביא קרבן חטאת או אשם קודם שנגמר
44 דינו, מוין עליו – זורקים בשבילו על המזבח מדם חטאתו ומדם
45 אשמו כדי שיתכפר חטאו, ואף שאין מקריבים חטאת ואשם שמתו
46 בעליהם, מכל מקום עד שלא מת מקריבים עליו. אך אם חטא
47 ונתחייב חטאת באותה שעה – אחר גמר דינו, אין נזקקין לו להמתין
48 שיפריש קרבן, ולהקריבו. שואלת הגמרא: מאי מעמא – מדוע אין
49 ממתינים. ומשיבה: אמר רב יוסף, מפני שאין מענין את דינו
50 להמתין עד שישחטו ויזרקו את הדם. מקשה אביי לרב יוסף: אמר
51 ליה אביי, אי הכי – אם כן, שזוהו הטעם, אזי אפילו ברישא, שחטא
52 קודם גמר דין, נמי אין לנו להשהותו. מתרצת הגמרא: ברישא מדובר
53 בגזן שהיה זכחו (קרבנו) זכות באותה שעה שהוא יוצא ליהרג,
54 וצריך רק לזרוק את דמו, שזו המתנה מועטת. שואלת הגמרא: אבל
55 באופן שאין זכחו וזכות באותה שעה, מאי הדין, האם אכן לא
56 ממתינים, אם כן אדתני – עד ששנה התנא וחילק בסיפא שאם חטא
57 באותה שעה אין נזקקין לו, ליפלוג וליתני בדידה – היה לו לחלק
58 באופן זה עצמו שחטא קודם גמר דין, שאף בזה יש אופן שאין

המשך ביאור למס' ערכין ליום שישי עמ' א

17 אמורים לְנַפִּי מִיְתָה שְׂמֵתָה הָאֵם מֵעֲצֻמָּה, שֶׁכֵּן אֵינִי דְּוֹלֵד וּמִרְא
18 חַיּוּתֶיהָ – כִּיּוֹן שֶׁהוֹלֵד חַיּוּתוֹ קֶטְנָה מִשֵּׁל אִמּוֹ, לָכֵן עֵיילָא – בָּאָה
19 מִיִּפְּהָ דְּמִלְּאָדָּה הַמְּוֹת וּמִחֶתְדָּה לְהוּ לְסִימְנִין שֶׁל הוֹלֵד וְהוֹרֶגֶת אוֹתוֹ
20 לִפְנֵי אִמּוֹ, אֲכָל בָּאֵשָׁה שֶׁלֹּא מֵתָה מֵעֲצֻמָּה אֲלֵא נְהַרְגָהּ, הִיא מֵתָה
21 בְּרִישָׁא (–תְּחִילָה). מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהָא הֵוָּה עוֹבְדָא, וּפְרָבִים עַד
22 תְּלִית פְּרָבִים – וְהָרִי הִיָּה מַעֲשֵׂה שְׂמֵתָה אֵשָׁה מֵעֲצֻמָּה, וְנִעֲנַע הָעוֹבֵר
23 שְׁבִמְעִיָּה אֵת עֲצֻמוֹ שֶׁלֹּשׁ פְּעֻמִּים, וּמִשְׁמַע שְׁעִדִּין הִיָּה חַי. וּמִתְרַצָּת:
24 לֹא הִיָּה הוֹלֵד חַי, וּמָה שְׁפָרְכִס, מִיָּדֵי דְּהָנִי אֲוֵנָב הַלְּטָאָה – זָהוּ כְּמוֹ
25 זָנָב לְטָאָה [מִן שְׂרָץ] שֶׁנִּחְתְּכֵת מֵהִלְטָאָה, דְּמִפְּרָבְסָת הוֹנֵב אֶף שְׂאִין
26 בָּהּ חַיּוּת.
27 הִגְמָרָא מִמְשִׁיכָה לְדוֹן בְּמַעֲבֹרֶת שְׂמֵתָה: אָמַר רַב נְחֶמְן אָמַר
28 שְׁמוּאֵל, הָאִשָּׁה שִׁישְׁבָה עַל הַמְּשֻׁבֵּר לְלִדָּתָה, וּמֵתָה בְּשִׁבְתָּהּ, מְבִיאִין
29 סָבִין וּמְקַרְעִין אֵת בְּרִיסָהּ וּמוֹצִיאִין אֵת הַוּוֹלֵד, שֶׁכֵּן יִתְכֵן שֶׁהוֹלֵד
30 עֲדִין חַי. שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא: פְּשִׁיטָא שְׁמוּתָר לַעֲשׂוֹת כֶּךָ בְּשַׁבָּת, אֶף אִם
31 לֹא הִיָּה זֶה פְּקוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁהָרִי מְאִי עֶבֶד – אִיזוּ מִלֵּאכָה עוֹשֶׂה חֲחוּתָר,

1 מִמָּה שְׁחֲשַׁשׁ שִׁיצָא חַי אַחַר מִיתַת אִמּוֹ, וְהָא קְוִימָא לָן – וְהָרִי מִקּוֹבֵל
2 בִּידֵינוּ דְּוֹלֵד מִיָּת (–מֵת) בְּרִישָׁא, דְּהֶנֶן בְּמִשְׁנָה (נִדָּה מַג): תִּינּוֹק בְּן
3 יוֹמוֹ נוֹחֵל וּמְנַחֵל – אִם נִפְלָה לוֹ יִרוּשָׁה כִּשְׁהוּא בֶן יוֹם אֶחָד, יִירוּשָׁה,
4 וְאִם מֵת בּוֹ בְיוֹם, מוֹרִישָׁה לְיִירוּשָׁיו, וְהִקְשׁוּ בְּגִמְרָא (שֵׁם מַד). שְׂאֵם
5 נִפְרַשׁ שְׁנוּחֵל אֵת אֲבִיו וּמוֹרִישׁ לְקִרְוֵבֵיו מֵאֲבִיו אִין בְּכֶךָ כֹּל חִידוּשׁ,
6 שֶׁכֵּן אֶף אִם לֹא הִיָּה יִירוּשׁ אֵת אֲבִיו הִיוּ קִרְוֵבֵיו יִירוּשִׁים אֵת אֲבִיו, וְאִין
7 הִבְדֵּל אִם הֵם יִירוּשִׁים מִכּוּחוֹ אוֹ מִכַּח אֲבִיו, וְאָמַר רַב שִׁשְׁתָּה, כּוֹזֶנֶת
8 הַמִּשְׁנָה הִיא שְׁנוֹחֵל בְּנִבְכִי הָאֵם לְהֶנְחִיל לְאַחִיו מִן הָאָב – לְקִרְוֵבֵיו
9 מֵאֲבִיו, שְׂאֵם מֵתָה אִמּוֹ הוּא יִירוּשָׁה, וְכִשְׁמַת אַחֲרֶיהָ חוֹזֵר וּמוֹרִישׁ אֵת
10 מָה שִׁירַשׁ מֵאִמּוֹ לְאַחִיו מֵאֲבִיו [שְׂאִינֵם יִירוּשִׁים אֵת אִמּוֹ]. וּמִדִּיקָתָה
11 הִגְמָרָא: מִשְׁמַע שְׁדוּוֹקָא בְּתִינּוֹק בְּן יוֹם אֶחָד הִדִּין כּוֹן, אֲכָל בְּעוֹבְדָר
12 שְׂמֵתָה אִמּוֹ, לֹא – אִינוּ יִירוּשָׁה וּמוֹרִישׁ, וְהִטְעַם, דְּהוּא מִיָּת בְּרִישָׁא
13 – לִפְנֵי אִמּוֹ, וְאִין תְּנֵן יִירוּשׁ אֵת אִמּוֹ בְּקִבְרָה (–כִּשְׁהוּא מֵת) לְהֶנְחִיל
14 לְאַחִיו מִן הָאָב. וְנִמְצָא מִבּוּאֵר שְׁעוֹבֵר מֵת לִפְנֵי אִמּוֹ, וְלֹא כְּדַבְרֵי
15 שְׁמוּאֵל.
16 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: הֵנִי מִיָּלִי – דְּבָרִים אֲלוֹ, שְׁעוֹבֵר מֵת לִפְנֵי אִמּוֹ,

59 אסור שכן גמר דינה אסור את כל המחובר אליה בשעת גמר דינה.
 60 הגמרא מביאה ראייה כרב, וראיה להיפך כרב נחמן: תני לוי בנותיה
 61 דרב - לוי שנה ברייתא כשיטת רב, שרק בפאה נכרית ורק באמרה
 62 'תנו' נותנים, וכן תני לוי עוד ברייתא בנותיה דרב נחמן פר יצחק,
 63 שאף שער ממש שלא אמרה 'תנו', מותר בהנאה. מבארת הגמרא:
 64 תני לוי בנותיה דרב, האשה שיוצאה ליהרג ואמרה 'תנו שערי
 65 לבתי', נותנין, אך אם מתה בלא לומר 'תנו', אין נותנין, מפני
 66 שהמת אסור בהנאה. ושאלת הגמרא: ושיטת שטעם הדין הוא
 67 'שהמת אסור בהנאה'. ומשיבה: אלא ודאי כוונת הברייתא לומר
 68 מפני שנווי המת - שאפילו קישוטי המת כגון שער פאה נכרית אסור
 69 בהנאה, ולכן אמרה 'מפני שהמת אסור בהנאה' לגלות שאינה
 70 מדברת בשער ממש אלא בנוי המת. תניא בנותיה דרב נחמן פר
 71 יצחק, האשה שמתה, נהנין בשערה, אך בהמה שנהרגה אסורה
 72 בהנאה, ומה הפרש - טעם החילוק בין זה לזה, זו מיתתה
 73 אוסרתה, וזו גמר דינה אוסרתה, כמבואר לעיל.

הדרן עלך הכל מעריבין

פרק שני - אין נערכין

משנה

74 מבואר בפרשת ערכין כי הערך הגדול ביותר הוא חמשים שקלים,
 75 שנאמר (ויקרא כו א) 'והיה ערךך הוֹקֵר מִבְּן עֶשְׂרִים שֶׁנָּה וְעַד בֶּן
 76 שְׁשִׁים שֶׁנָּה, וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ'. והערך
 77 הקטן ביותר הוא שלשה שקלים, שנאמר (שם כו ב) 'יָאֵם מִבֶּן חֹדֶשׁ
 78 וְעַד בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הוֹקֵר חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף, וְלִנְקֵבָה
 79 עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים כֶּסֶף'. אך אם הנודר הוא עני ואינו יכול לתת
 80 את הערך המבואר בפרשה, הרי הוא נידון לפי מה שידו משגת,
 81 שנאמר (שם כו ח) 'יָאֵם מִן הוּא מְעַרְכְּךָ וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַבְּהֵן וְהֶעֱרִיךְ
 82 אֹתוֹ הַבְּהֵן, עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁעִי יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֵנו הַבְּהֵן'.
 83 המשנה שלפנינו מבארת שאף עני שאין ידו משגת, אינו יכול לפחות
 84 מסכום מסוים. ומביאה מחלוקת בדן מי שיש לו פחות מכפי ערכו,
 85 אך יותר מהסכום הנמוך ששינו: אין (נערכין) [בְּעֶרְכֵּינ] פְּחוּת
 86 מִסְּלַע, ואף עני שנידון לפי מה שידו משגת, לא יתן פחות מסלע, ולא
 87 יתן על חמשים סלע, שזהו השיעור הגדול בערכין.
 88 מבארת המשנה: בִּיצֵר, עני האומר ערכי עלי, והוא בן עשרים
 89 שערכו חמשים, ונתן סלע לפי מה שידו משגת, ולאחר מכן העשיר,
 90 אינו נותן כלום, שכבר יצא ידי נדרו בנתנת הסלע. אבל אם נתן
 91 פחות מִסְּלַע, ולאחר מכן העשיר, נתן חמשים סלע, משום
 92 שבנתנת פחות מסלע לא יצא ידי נדרו, שאין בערכין פחות מסלע,
 93 ועדיין ערכו עליו, ודין הוא שעני שהעשיר קודם שנתן ערכו, חייב
 94 לתת ערך עשיר.
 95 מוסיפה המשנה: עני בן עשרים שערכו חמשים, והיו בְּיָדוֹ רק חֲמֵשׁ
 96 סְלָעִים, רבי מאיר אומר, אינו נותן אלא אחת, משום שכאשר אין
 97 לו כפי ערכו, יוצא ידי ערכו בסלע. וְחֲכָמִים אומרים, נותן את בּוֹלָן,
 98 משום שרק כאשר אין לו יותר מסלע, יכול לתת סלע, אבל אם יש
 99 לו יותר מסלע, צריך לתת כל מה שיש לו.
 100 חזרת המשנה ומבארת: אין (נערכין) [בְּעֶרְכֵּינ] פְּחוּת מִסְּלַע, ולא
 101 יתן על חמשים סלע.
 102

גמרא

103 הגמרא מבארת מנין למדים שאין בערכין פחות מסלע: שנינו במשנה
 104 שאין בְּעֶרְכֵּינ פְּחוּת מִסְּלַע. מבררת הגמרא: מִנָּה - מהיכן למדנו
 105 דין זה. משיבה הגמרא: דְּבִתְיָב בפרשת ערכין (ויקרא כו כה) 'וְכָל
 106 עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ', והוא הערך הקטן ביותר, ללמדנו שכל
 107 עֶרְכֵּינ שֶׁאֵתָה מְעַרְכֶּךָ לא יהו פחותין מִשֶּׁקֶל, ושקל היינו סלע.
 108 מוסיפה הגמרא לבאר: מהיכן למדנו מה ששינו בהמשך ולא יתן

1 הרי רק מִתְּתֵךָ בְּכֶשֶׁר הוא, ואין אסור בשבת לחתך בבשר מת
 2 שאינו מוציא דם. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּה, לֹא נִצְרְכָה - לא
 3 נצרכו דברי שמואל אלא באופן שצריך לְהֵבִיא סְכִין לְרֵךְ רְשׁוּת
 4 הַרְבִּים לחתוך, שזה מותר אף שזהו חילול שבת, שכן יש בזה צורך
 5 הצלת הולד. מקשה הגמרא: וּמֵאֵי קָמְשִׁמַּע לָן - ועדיין מה מחדש
 6 לנו שמואל, האם דְּמַסְפִּיקָא מְחַלְלִין שְׁבֵתָא - שמותר לחלל שבת
 7 על ספק פיקוח נפש, הרי הַתֵּינָא - שנינו זאת בפירוש (יומא פג). מִי
 8 שִׁנְפְּלָה עָלָיו מְפֻלְתָּא אבנים, אפילו אם היו בכך כמה ספיקות יחד,
 9 כגון סָפֵק הוּא שָׁם סָפֵק אֵינּוּ שָׁם, ואפילו אם הוא שם סָפֵק הֵי סָפֵק
 10 מֵת, ואפילו אם הוא חי סָפֵק בְּנַעֲנֵי סָפֵק יִשְׂרָאֵל, מְפַקְחִין עָלָיו אֵת
 11 הַגָּל - מפנים את גל האבנים כדי להוציאו משם בשבת. מתרצת
 12 הגמרא: מָהוּ דְּתֵינָא - שמא תאמר דווקא הָתָם במפולת הדין הוא
 13 שמפקחים משום דִּהְיָה לִיה חֻזְקָה דְּחֵיתָא - שיש לו חזקה שהיה
 14 חי, אֲבָל הָכָא לגבי עובר, דִּלָּא הָיָה לִיה חֻזְקָה דְּחֵיתָא מְעִיקָא -
 15 שמעולם לא היתה לו חזקת חיים, אִימָא לא - שמא תאמר שאין
 16 מחללים שבת על ספק פיקוח נפש כזה, קָא מְשַׁמַּע לָן - משמע לנו
 17 שמואל שאף בזה מחללים.

18 שנינו במשנה: הָאִשָּׁה שְׁנֵהֲרָגָה וכו' נהנין בשערה, ובהמה שנהרגה
 19 אסורה בהנאה. שואלת הגמרא: וְאִמָּא מותר ליהנות משער אשה
 20 שנהרגה, הרי אִיפּוּרֵי הֵנָּה נִינְהוּ, שמת אסור בהנאה. ומיישבת:
 21 אָמַר רַב, מדובר באשה שאומרת 'תנו שערי לבתי אחר מותי'.
 22 מקשה הגמרא: אֵילּוּ אָמְרָה 'תנו ידי לבתי אחר מותי', מִי יְהִיבֵין -
 23 האם נותנים לה, הרי מת אסור בהנאה, ומה מועיל שאמרה.
 24 ומתרצת: אָמַר רַב, אין מדובר בשער המת אלא בַּפֶּאֱה נְכָרִית -
 25 העשויה משער נשים אחרות, שאם אמרה היוצאת ליהרג 'תנו שער
 26 זה לבתי' אין הפאה נאסרת במיתתה. מדייקת הגמרא: משמע מדברי
 27 רב שֶׁמַּעֲמָא שמתרת הפאה הוא משום דְּאָמְרָה 'תנו', הָא אִם לֹא
 28 אָמְרָה 'תנו', גּוּפָה הוּא וּמִיתָךְ - הפאה היא כגופה משום שקשורה
 29 בה, ונאסרת במותה. ורק כשאמרה 'תנו' גילתה דעתה שאינה רוצה
 30 שתאסר הפאה כגופה, ולכן הפאה נחשבת כאילו ניטלה ממנה
 31 בחייה.

32 מקשה הגמרא: וְהָא מִיבְעֵיָא לִיה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֵינִיא - והרי
 33 בנידון בעין זה הסתפק רבי יוסי ברבי חנינא. שכן לגבי עיר שהודחו
 34 רוב יושביה לעבוד עבודה זרה [עיר הנדחת], נאמר (דברים יג טז)
 35 'הכה תכה את יְשִׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי חַרְבּ, הַחֲרַם אֲתָהּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר
 36 בָּהּ, שְׂדֵינָם לִיהֲרַג וְשׁוֹרְפִים אֹת מְמוֹנָם, וְאוֹתָם שְׂאֵל עֲבָדוֹ עֲבוּדָה
 37 זָרָה אֵינֶם נִהְרָגִים, אִוְלָם גַּם הֵם מְמוֹנָם נִשְׂרָף. וּמִצִּינוּ דְּבָעֵי -
 38 שהסתפק רבי יוסי ברבי חנינא, שֶׁעַר נְשִׁים צְדֻקְנִיּוֹת שְׁהִי בָהּ וְלֹא
 39 עֲבָדוֹ עֲבוּדָה זָרָה, מָהוּ דִינוֹ. וְאָמַר רַבָּא, בַּפֶּאֱה נְכָרִית קָמִיבְעֵיָא
 40 לִיה - ספקו הוא לגבי פאה נכרית של נשים צדקניות, האם מותרת
 41 כגופן או נאסרת כממונן. ואם פירוש המשנה הוא שפאה דינה כגופה
 42 וחץ מכשאמרה 'תנו', הִיא לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֵינָא לְפִשְׁטוֹ סַפְקוֹ
 43 מִכָּאן. מתרצת הגמרא: בִּי קָמִיבְעֵיָא לִיה - במה היה ספק לְרַבִּי יוֹסִי
 44 בְּרַבִּי הֵינִיא, באופן דְּתֵלֵי בְּסִיבְתָא - שתלויה הפאה בראשה ביתד,
 45 שכיון שאינה מחוברת ממש הסתפק שמא דינה כממונה, אך הָכָא
 46 במשנה מדובר דְּמַחְפָּר בָּהּ הפאה ממש, ובכך מַעֲמָא שהפאה
 47 מותרת הוא משום דְּאָמְרָה 'תנו', הָא אִם לֹא אָמְרָה 'תנו', גּוּפָה
 48 הוּא - דין הפאה כגופה, וּמִיתָךְ - ונאסרת במותה.

49 רב נחמן בר יצחק מקשה על פירוש רב: קָשְׁיָא לִיה לְרַב נְחֲמָן פֵּר
 50 יִצְחָק, וְהָא דוּמִיא דְּבַהֲמָה קָתְנֵי - הרי שנינו את דין האשה בדומה
 51 לדין הבהמה | האשה שנהרגה נהנין בשערה, בהמה שנהרגה אסורה
 52 בהנאה | ואם כן מָה הָתָם - כשם שלגבי בהמה מדובר בגּוּפָיָה -
 53 בשער גופה, שאין לבהמה פאה, אֵף הָכָא באשה נָמֵי מדובר בשער
 54 גּוּפָיָה. ומתוך באופן אחר: אִלָּא אָמַר רַב נְחֲמָן, המשנה מדברת
 55 בשער האשה ממש, ומחדשת שאינו נאסר אף ששער בהמה
 56 שהומתה נאסר, שכן זו - אשה, מִיתָתָה אוֹסְרָתָה בהנאה, ולכן
 57 שערה מותר שכן שער לא מת ואינו משתנה על ידי מיתת האשה,
 58 וְזו - בהמה שהומתה בבית דין, גָּמַר דִּינָהּ אוֹסְרָתָה בהנאה, ושערה

שבת פרשת וארא, מברכים החודש שבט ה'תשח"י

כג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דלעילא ולא יהיה עוד העלם והסתור על אלוקות, תתגלה פנימיות
2 התורה, כמו שכתוב⁶⁵ ישקני מנשיקות פיהו, ופרש רש"י
3 דקאי שהפסוק מתייחס על טעמי תורה שכעת הם צפונים ונעלמים
4 שיתגלו לעתיד.
5 והנה, כשם שביציאת
6 מצרים שהיתה הכנה
7 למתן תורה של גליא
8 נגלה דתורה הצרכו להיות
9 כל ד' הלשונות של
10 גאלה המכוונים כנגד ד'
11 אותיות של שם הוי' דלתתא
12 כנ"ל, הנה כמו כן הוא
13 בגאלה העתידה שאז
14 יהיה גלוי פנימיות
15 התורה, יהיו גם כן כל
16 ד' הלשונות של גאלה,
17 אלא שד' לשונות אלו
18 הם בד' האותיות דשם
19 הוי' דלעילא.
20 והנה, כיון שכל הגלויים
21 דלעתיד תלויים במעשינו
22 ועבודתנו במשך זמן
23 הגלות⁶⁶, לכן גם עכשו

לפני הגאולה העתידה צריכות להיות ד' המדרגות שבתשובה לא
רק כמו שהם בשם הוי' דלתתא, אלא גם כמו שהם בשם
הוי' דלעילא. ולכן אומרים בתפילה גם עתה ד' פעמים אמת
ב' פעמים בסך הכול שמונה פעמים, כדי שגם עתה יהיו בעבודת האדם
שני הענינים: ד' פעמים
אמת קדם עזרת, הוא
ענין התשובה בשם הוי'
דלתתא, וד' פעמים אמת
בעזרת, הוא ענין
התשובה בשם הוי'
דלעילא כפי שנתבאר לעיל
באריכות.
ועבודתנו זו במשך זמן
הגלות היא ההכנה לגלוי
פנימיות התורה וגלוי
שם הוי' דלעילא
שיתגלה לעתיד לבא על-
ידי משיח צדקנו,
במהרה בימינו.

פנימיות התורה, כמו שכתוב⁶⁵ ישקני מנשיקות פיהו,
ופרש רש"י דקאי על טעמי תורה שיתגלו לעתיד. והנה,
כשם שביציאת מצרים שהיתה הכנה למתן תורה של
גליא דתורה הצרכו להיות כל ד' הלשונות של גאלה
כנ"ל, הנה כמו כן הוא בגאלה העתידה שאז יהיה גלוי
פנימיות התורה, יהיו גם כן כל ד' הלשונות של גאלה,
אלא שד' לשונות אלו הם בד' האותיות דשם הוי'
דלעילא. והנה, כיון שכל הגלויים דלעתיד תלויים
במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות⁶⁶, לכן גם עכשו
צריכות להיות ד' המדרגות שבתשובה לא רק כמו שהם
בשם הוי' דלתתא, אלא גם כמו שהם בשם הוי'
דלעילא. ולכן אומרים ד' פעמים אמת ב' פעמים, ד'
פעמים אמת קדם עזרת, הוא ענין התשובה בשם הוי'
דלתתא, וד' פעמים אמת בעזרת, הוא ענין התשובה בשם הוי'
דלעילא. ועבודתנו זו במשך זמן הגלות היא ההכנה לגלוי
פנימיות התורה וגלוי שם הוי' דלעילא
שיתגלה לעתיד לבא על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(65) שה"ש א, ב. 66) ראה תניא רפ"ז.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שישי עמ' ב

1 על חמשים סלעים. דכתיב (שם כו ג) לגבי זכר מבן עשרים ועד בן
2 שישים, ויהיה ערכך חמשים שקל', והוא הערך הגדול ביותר, משמע
3 שאין יותר גדול.
4 שנינו במשנה: אם היו בידיו של העני חמשה כו' סלעים, רבי מאיר
5 אומר, נותן רק סלע אחד, וחכמים אומרים, נותן את כולו.
6 מבאר הגמרא: מאי מעמא דרבי מאיר. משום דכתיב בפרשת
7 ערכין 'חמשים', וכתיב באותה פרשה 'שקל', משמע שנותן או
8 חמשים כפי ערכו, או שקל אם הוא עני ואין לו כפי ערכו.
9 שואלת הגמרא: ורבנן - מהו טעמם של חכמים הסוברים שנותן את
10 כולו, הרי נאמר 'שקל'. משיבה הגמרא: ההוא - פסוק זה ('שקל')
11 לבל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא -
12 בא ללמדנו שאין ערכין פחות מסלע. אבל היבא דאית ליה יותר
13 מסלע, אמר קרא בפרשת ערכין (שם כו ח) ויהעריך אתו הכהן על
14 פי אשר תשיג יד הנודר, והרי ידו משנת לשלם יותר מסלע, ולכן
15 צריך לתת כל מה שיש לו.
16 שואלת הגמרא: ורבי מאיר, הרי נאמר 'אשר תשיג יד הנודר',
17 ומשמע שצריך לתת כל מה שיש לו, ומדוע סובר שנותן רק סלע.
18 משיבה הגמרא: ההוא - פסוק זה ('אשר תשיג יד הנודר') ליד הנודר
19 ולא יד הנודר הוא דאתא - בא ללמדנו שדנים לפי השגת ידו של
20 הנודר ולא של הנודר, כגון עני שהעריך עשיר, נותן ערך עני ולא
21 ערך עשיר.
22 שואלת הגמרא: ורבנן - כיצד לומדים חכמים מהפסוק 'אשר תשיג
23 יד הנודר', שצריך לשלם את כל אשר ידו משגת. והרי פסוק זה בא

ללמדנו שדנים לפי השגת ידו של הנודר ולא של הנודר. משיבה
הגמרא: אף על פי שפסוק זה בא ללמדנו שדנים לפי השגת ידו של
הנודר, לאו ממילא שמעת מינה דהיבא דידו משנת שקול מיניה
- האם אין זה משמע ממשוטו של מקרא שנאמר 'אשר תשיג', שאם
ידו משגת יש ליטול ממנו את כל מה שיש לו. ולכן לומדים שאם יש
לו חמשה סלעים, נותן את כולם.
רב אדא בר אבהו מבאר את דינו של עני המעריך שתי פעמים בזה
אחר זה: אמר רב אדא בר אבהו, הוי בידיו חמש סלעים, ואמר
ערבי עלי, ונודר ואמר ערבי עלי, ונתן ארבע סלעים לשניה -
לתשלום הנדר השני, משום שהעריכו הכהן בתחילה על השני,
ולאחר מכן נתן סלע אחד לראשונה - לתשלום הנדר הראשון, ויצא
ידי תשלום שתייהו, אף לחכמים הסוברים שצריך לתת את כל מה
שיש לו.
מבאר הגמרא: מאי מעמא. ידי תשלום השני יצא משום שכלל
הוא בכל מקום שפעל חוב מאוחר שדינו לגבות השני, וקרא ונבא,
מה שצנבה נבא, ואם כן אף כאן יכול להקדים ולפרוע את נדרו השני
לפני הראשון, על אף שבכך לא יאשר כדי פרעון לנדרו הראשון. ואין
להקשות איך יצא ידי נדרו השני הרי לא נתן את כל חמשת הסלעים
שהיו לו, שכן בעידנא דהיבא לשניה משעבר לראשונה - בזמן שנתן
את כספו לתשלום הנדר השני, היה זה כבר משועבר לראשון, ואף
מה שנתן לו אינו שלו. ואף ידי תשלום הראשון יצא, משום דבעידנא
דהיבא לראשונה תו לית ליה - שבזמן שנתן לראשון לא היה לו
אלא סלע אחד, ונתן את כל אשר לו.